

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՅԻՍՏԱՆԻ ՊԵՏԼԻ ՕԼՈՒՐ

Մանգուսիս 2548 ինճի նիստիսիստէն
պազըլլէ

Պահանջարկուն օլմագ իսթէյէն
միլլէթտէ, հիշատիլ իսէ գուրմ վիր-
մէքտէ վէ գուրմ գաղանձագաթ օլման-
լար, քէնտի շախտի իշլէրի կիպի, հէր
կիւն միլլէթտէ իշլէրէ մէրագ իտիպ
վագըֆ օլմալը արլար, վէ պուսնուն
իշին տէ չիտի պիր գօլմալը վարալը,
չէոյլէ քի հէր կիւն օգուսնման շայես-
թէ օլման զագէթալարաթի միլլէթտէ
պէնտէրի վէ հալաթիսլէրի օգուսնալը
ալըլար:

Պիգտէ իսէ չիտիսլէ գաթար պու-
նուն մուղալիլի կէօրիւմէքտէ տիր,
չէոյլէ քի, պըրագալըմ նիշէ հիշ պիր
չէյաթէն խապէրի օլման, վէ խալ-
գը պոզուգ օլման նիշէ տալմալըն օն
վէ երկիրմի գուրմ իլէ երեսփոխան
օլմուգալընը, վէ սալիր մէմուրի-
յէթլէրէ կէշաթլէրի, չոգալըն տա-
թի էլլէրիսէ զագէթալարաթի վէ օլմալը
ալըլար, վէ խալաթաթա խալաթա-
մագաթալընը, վէ հիշէ պաղըլար, նէ-
րէտէ պիր խալիս, զաթար, միւֆուս
վէ ետանճը զագէթալար վար իսէ, մի-
գաթու խալաթալըն մուղալը պու-
սուգալընտան, անճագ օնալը օ-
գուսնագաթալըն, վէ հալիլէ իշլէր-
տէ պէոյլէ օլմագաթալըն:

Քիսնէյէ միւթլագ զագէթալար օգու-
սնալըն, միլլէթ իշլէրիսէ վուգուֆ
բէյաթ իթմէլիսին, վէ չու եա պու-
ղագէթալը օգուսնագաթալըն տէյի ճէպը
օլմանմանագաթալընտան, գուրմ վիրէ-
ճէք վէ գուրմ գաղանձագաթ տաթա-
լըն, պու հալիլէրիսէ պիրէ էվլէրի-
տէն տիգագաթ օլմանալը արլար:

Իկիլի պէոյլէ, տիւնտ երկրիսէ
պէշ վարալըն նալմուս, շէրէֆի,
մաթի, իթիպալը, վէ շան ու իթթի-
խար իսթիւթ օլման, վէ եախօս
պուսնալը զայլ իտէր տէյի գօրգու-
սու պուսնագաթալըն տաթալը, էլլէրի-
նէ պիրէր գալմ քեալըն ալարագ,
վէ ալա սաղա սօլա պագաթալընագ,
միլլէթին էն միւսթէրմ վէ էն միւթէ-
պէր վէ խալիս գաթալըն ալէյիսին-
տէ պիրէ, իսթէտիլէրի շէյի եաթար-
լար, վէ հէր հագաթթի վէ հէր իթ-
թիւթ իտէրլէր, վէ էհալտէ էյ-
լէնմէյէ չոգալընագ, վէ գագագա-
լէ կիւսթէք օլմալը, վէ ալա մաթ-
ալի վէ մանէվի ճէգալըն տիւնիսէյի-
լէր, վէ ալալը ինթիգաթա գալըն-
ալըլար իսէ, պու տէֆա պէոյլէ օլ-
մու, պուսնուն սօնրա տաթի պէոյլէ
օլմագալը, վէ քիսնէ միլլէթէ իլա-
մէթ իթմէքիկէ իթթիքաթալ վէ ճէսա-
րէթ իտէմէյէնէք տիր:

Տիւնտաթա սէրպէսիյէթ կիպի,
վագաթ իլի չէյ օլմագ, վէ սահմա-
նագաթալըն օլման միլլէթլէր իշին տա-
թի սէրպէսիյէթին էշէտալ լուգուսնու
վարալը, վէ զագէթալարաթ սէր-
պէս օլմալը արլար, լաթին պուսնուն
լա պէրպէր, սէրպէսիյէթ եալընը
պիր թարաֆ իշին օլմագալը, իլա իթի
թարաֆ իշին միւսաթ իլալի օլմա-
լը արլար, պիգտէ իսէ պուսնուն մուղա-
լիլի կէօրիւմէքտէ տիր, զագէթա-
լար իսթէտիլէրի հագաթթի վէ իթ-
թիւթ իթթիւթ իտէրլէր պիր շէյ
եաթալմագաթալըն, իշին քի էվ
վէլա հիւքիւմէթ թարաֆընտան, մի-
լէթտէ պէնտէրէ իթթիսար օլման
լալընը սէօղլէրէ չոգալըն տիգագաթ

օլմանմագալ վէ էհէմիյէթ վիրիւմէ-
մէքտէ օլմուգաթալըն պագաթ, չոգալը-
նագ պիրի տալա լալագալ վէ մուսնու-
քէմէյէ չէքէնէք օլմա, հէմ մաթիլ իս-
մի վիրիւմէքտէ տիր, վէ հէմ տէ,
գագալընտաթի կիւնտէ պէշ շէյ իլէ
տէ վէ պէշ շէյ իլէ թօգ օլման տաթա-
լար իլէ ուղըն միւսն մէմուր օլմագ-
աթալը, Մէսէլա, պիր զագէթալար, մէ-
մուրիսի տէվլէթտէն պիրիսին սլէյ-
հիտէ թագալարաթ պիր լուղէթ իս-
թիւթիսէն հէսաթէթ իտէնէք օլմա,
հիւքիւմէթ թարաֆընտան տիւնտէ
նագալըն տիգագաթալըն ալընագաթալը
ի-
քէն, պիգտէ իսէ, պիր միլլէթ բթ-
րիկի ալէյիսինտէ ճիւրաթ օլման
երկրէրէ թագալարաթ լուղէթլէր վէ
էնվալի եալմալը վէ իթթիւթալար պի-
լա միւսագաթ գալմալըն արլար,
վէ էհալիլագաթ հագաթթի վէ իթթի-
լարաթ տալիր պէնտէր օգուսնագաթալը
հիւքիւթ քիսնէյէր չոգալըն օլմուսնու-
ղուսնուն, վէ պիր իթի մէմուրիսէ քեթը
իշին հէր նէվի եալմալը վէ իթթիւթալար
իթթիքաթալ տիր զագէթալարաթ տա-
թի էքսիթ օլմագալընտան, հալիլէ
չոգալըն միգագաթալըն ուղըն պէնտ-
լէր վէ հագաթալար եալմագաթալը, վէ
պէշ օն շէյ զիտէք գագաթալընագաթալը
արլար, վէ հալիլէ տէ իշլէր պու հա-
լէ կէլմէքտէ տիրլէր:

Պու սէոյլէ տիլիսիլի թագաթ իշին,
եալընը պիր միւս վիրէրէք խաթմի
քէլմալ իտէլիս:

Խալիլ վագըթալար պէրուսնագաթալը
լար, իթիլէ թագաթի օլմանագաթալը
թագալընագաթիկէ գալըն եալմագաթալը,
վէ տիկէր թագալըն տաթի մուղալիլի-
նի իտաթա իթմէքտէ տիրլէր, հալի-
լէ պու իթի թագալըն տաթի հագալը վէ
եալալար եալմագաթալը սահիլ օլմագաթալը
թագալըն միւթլագալը հագաթալը օլմագ-
ալը, հալ պու քի էհալի հալիլէ իթի-
սիլէ տաթի տիլի նագալը իլէ պագ-
ալագաթալը, տիլէք տիր քի եա եա-
լան վէ սահիլ ինտիսէ միւսալի տիր,
վէ եալալար իլիլի վէ Ֆէնտէր ֆարագ-
ալալ գուսնագաթի եոգալըն:

ՊԵՏԼԻ ՆԻՉԱՄՆԱՄԷ ՕԼՈՒՐ

Պիգիւմ Սահմանագաթալընուն թա-
հասնտան չարագ օլմուղուսնու, պիր
գալ ճիւթլէրէ պիլտիլաթի պու տէ-
ֆա մուսնագաթալը սուրէթտէ էն պի-
լիւք չարագալընը սըրա իլէ իշլար
իտէլիս:

Պիրիսին. իսթանպուլալ հէր սէմթ
ալըն ալըն երեսփոխան իշին գուրմ վի-
րէմէյիպ, թէքմիլ իսթանպուլ Հալա-
լըն տիլի երեսփոխան իշին գուրմ վիր-
մէլի տիրլէր:

Իթիսին. երեսփոխան օլմագաթա-
լար, էվլէրիսէն նէ էթքեթալագ
վէ նէ արգուսն օլմուգալընը պէնտէ
իլէ քէնտիլէրի գաթալարաթ իթմէլի տիր-
լէր:

Իւլիսին. երեսփոխան օլմագաթա-
լար, միլլէթտէ հիշ պիր մէմուրի-
յէթտէ պուսնագաթալըն արլար:

Տէօրալիսին. իթի վէ եալալար իւլ
սէնէտէն զիտէքտէ մէմուրիյէթլէրի
միւստէթի օլմագալըն արլար. ֆագաթ
էնիսէն գուրմ գագաթալարաթ իթմէլի տիր-
լէր:

Պէշիսին. երեսփոխանալար թագաթ
վէ ֆագաթալար ժողով ինթիլաթալըն
քէնտիլէրէ տիր իթմէլիսէ, իլա թէք-
միլ միլլէթ գուրմ վիրմէլի տիր:

Ալթըն. էոյլէ ալալարալան իշին
ալըն վէ կրօն կաթ իշին ալըն երես-
փոխան գուրմալ վիրիւմէլի տիր:

Եւթիսին. ֆագաթալար վէ կրօնա-
կան ժողովալըն եա թագաթ վէ եա-
լալար ուսնու միլլէթ ինթիլաթ իթմէ-
լի տիր:

Սէքիլիսին. ֆագաթալար ժողով իլէ
տիկէր իսթանպուլալ տանագալ պիրէր ի-
թիլէր քիլիսէն իպարէթ օլմագ, վէ
ալըն օլմագալը, հէր կիւն մէմուրի-
յէթլէրի պագալընագաթալըն արլար:

Տօգուղուսնու. երեսփոխանալար
ժողովալար պիլիւք պիրտէ մուսնագաթ
մէմուրիսէ եալի ծերագալագաթալըն օլմալը
վէ պուսնու տաթի ուսնու միլլէթ սէլ-
մէլի տիր:

Սնունճու. Միլլէթին պիրտէ մահ-
քէմէթի վէ ալըն նիգաթալար օլ-
մալը, վէ միլլէթտէ եալի սահմանագ-
ալար ինտագաթալըն պագաթալըն արլար:

Սն պիրիսին. թագաթ վէ իսթանպուլ
մուրուսնու զագաթալը, էոյլէ չիտիսլէ
գագաթ օլմուգաթալար կիպի, իսթան-
պուսնու մահիլէ իշլէրիսլէ ալա մէշ-
ղու օլմագալը, անճագ ուսնու իշլէր
իլէ մէշղու օլմալը արլար:

Սն իթիսին. թագաթ օլմագաթալը
եալընը պիլիլագաթալար իշինտէն տ-
րանլալագաթ, իլա, էկէր միւսթին ի-
սէ, ալալարալանալար իշինտէն տաթի
տրանալը, վէ էկէր միւսթին տէյիլ
իսէ, պարի վարագաթալար վէ քահա-
նալար իշինտէն տաթի սէլիլալի տիր.
նագաթի էսկի վագըթալարաթ տաթի
պու պէոյլէ իթիլ:

Պուսնու պէնտէր տահալ սալիր իթ-
թիլալը խալալալար վար իսէ տէ, հիշէ
պուսնու օլմագաթալը, սահմանագաթ-
կան օլմագալը միւսթին տէյիլալար,
վէ իլիսէ օն իւլալէնէթ թէքիւպէտէ
կէօթէթիլ օլմուգաթալըն պագաթ, տիւն-
եաթալար պուսնուն հէր մէտէնի միլլէ-
թին Սահմանագաթալըն տաթի իս-
պաթ իլլէմէքտէ տիր քի, պիլիլալալ-
մանագաթալար ինտան եալընը իսթան-
պուսնու ինտան, վէ մէշքիւր
թէմէլ իւլէրիսին պուսնուն հէր պի-
նտ չիւրիւք տիր, էվլէլ էթիտէ պու-
թէմէլ, վէ ալալարալան չու չիւրիւք
վէ միւսթին երեսփոխանալար ժողով
տէյիլալի տիր:

ԱՌՈՐ ԶԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԻ

ԱՌԱՆԴԵԱԼԻ
ՅԱԳԱՊԵԱՆ ԵՒ Ի ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆՍ
Բ.

ՀԱՍԱԿ. — ՄԱՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՆԱԿ —
ՄԱՆԿԱՌԻԻՆ

Ազնիւ ուսանող,
Նախորդ դասին մէջ յայտնեցինք թէ
բաղաթիւ պարագայներ կան որք մարդ-
կան մէջ տարբերութիւններ կը լինեն:

Սոյն տարբերութիւնները ճանչնալ և գա-
նոնք ուսանել տաղանդաւորութեան առաջին
հատուածն է և կը կոչուի առաջին խալիսին:
Մարդոց մէջ տարբերութիւնները գնոյ
պարագայից զիտալարն է հասակը, վասն
զի մարդ իւր ծնած վայրիկանէն մինչև ի
ծերութիւն հետզհետէ փոփոխութիւններ
կը կրէ, և կենաց այդ ասպարիկին մէջ իւր
կազմութեան վրայ հետզհետէ նորանոր
պաշտոններ կ'սկսին հաստատուիլ:

Հասակ կը կոչուին այն այլ և այլ եղանակ-
ները յորս կը մտնէ մարդ իւր ծնողէնէն
մինչև իւր մահը: Հասակի ամեն բաժանում
ներն արուեստական են, վասն զի կենաց
այլ և այլ եղանակներն անգլալի կերպով ի-
րարու կը յաջորդեն, և բնաւ մարդ յան-
կարծօրէն ինքզինքը տարբեր չգտնէր իւր
առջի օրուան վիճակէն: Բայց սակայն ջա-
նացեր են միւր հասակի սահմանը բաժանում
ներ ընել վասն զի որոշեալ եղանակներու
մէջ կազմութեան վրայ փոփոխութիւններ
կը կատարուին, և այդ որոշեալ եղանակ-

ները կրնան մէկմէկէ բաժնուիլ:
Աւերորդ է հոս խալիս այն հին ու ան-
հիմն բաժանման վրայ զոր նախնիք ըրած
են մարդկային կենաց տնտեսութիւնը բաժ-
նելով մանկութեան, պատանեկութեան,
չափահասութեան և ծերութեան, կերպով
մը տարադէպ չորս եղանակաց նմանեցնելով
գանի:

Այս բաժանումը բոլորովին թերի է և
բնաւ իւր հիմը չունի, վասն զի ոչ թէ
միայն նորա սահմաններն անորոշ թողուած
են, այլ և իրարու հետ միացնալ են այն-
պիսի եղանակներ, զորս իրապէս իրարմէ
տարբեր պէտք էր համարել: Նախնիք այս-
պէս ըրած էին. վասն զի նորա սովորութիւն
ունէին բնութեան ամեն իրերը չորսի բա-
ժանել, ինչպէս չորս տարբերներ, չորս հիւ-
թերն, չորս եղանակներն են:

Արդի կենսաբանք աւելի բանաւոր և
էական հիման մը վրայ դնելով իրենց բա-
ժանումը, մարդկային կենաց տնտեսութիւ-
նը յաւ սահմանաւորեալ եղանակներու կը
բաժնեն: Այսպէս գաղղիացի առողջաբա-
նաց բաժանման հետեւելով հասարակ կը բաժ-
նուի եօթը եղանակներու, որք այսպէս
սահմանաւորուած են:

- 1. Երեւոյն եղանակ, ծնանէլէն մինչև
ուր:
- 2. Մանկութիւն, մինչև 2 տարուան լը-
րումն:
- 3. Տղայութիւն (1) 2 էն մինչև 13 կամ
18:
- 4. Պատանեկութիւն, 12 կամ 18 էն մին-
չև 18 կամ 20:
- 5. Չափահասութիւն, 20 էն մինչև 30
- 6. Ծերութիւն, 30 էն մինչև ի մահ:
- 7. Մահուան եղանակ:

Այս բաժանումը ուսման դիւրութեան
համար է և հարկ չէ բնաւ մեծ կարեւորու-
թիւն մը տալ անոր:

1. Երեւոյն եղանակ. Եթէ կայ բան
մը որ կարող ըլլայ մեր տկարութեանը վը-
րայ մեզի գաղափար մը տալ, կըսէ Պիւ-
ֆօն, ասի այն վիճակն է որ կը զոտը-
նուի մեր ծնանելէն անմիջապէս ետքը:

Նորածին էակը բոլորովին անկարող գոր-
ծածելու իւր զգայարաններն ու գործա-
րանները՝ բազմաթիւ օգնութեան կը կա-
րօտի. տառապանաց և ցաւերու պատկեր
մի է նա, և իւր այս առաջին բաժանակ-
ներուն մէջ ամեն կենդանիներէն աւելի
տկար է: Իւր կենեքը անստող և տարա-
կուսելի՝ կարծես ամեն վայրկեան մարե-
լու մօտ է, նա չը կրնար ինքզինքը ըսնել
և շարժիլ, հազիւ անգոր կարողութիւն մը
ունի աղաղակներով իւր ցաւերը յայտնե-
լու. կարծես թէ բնութիւնը այս վայր-
կենէն յայտնել ուզէ իրեն թէ ցաւերու
համար ծնած է ինք, և թէ մարդկային նե-
ղութեանց և վիշտերուն մասնակցելու հա-
մար յաշխարհ եկաւ:

Արդ քննենք հիմայ թէ ինչ պատճառ-
ներ կան որ զինքն այսպէս կը նեղեն, և
թէ ինչ գոչութիւններն պէտք են նորա-
ծին մանկան նկատմամբ:

Ամեն ոք գիտէ թէ սովորութիւնները
խիստ մեծ ազդեցութիւն ունին կազմու-
թեան վրայ, և թէ մարդ չը կրնար դուր
ենել իւր սովորական վիճակէն, չը կրնար
փոխել իւր սպրեկու եղանակը, տեղը,
գաւառը և կիլիման. առաջի ձախող ար-
դիւնք մ'զգալու: Արիւթիկէն տօթակից ա-
նապատներուն մէջ կենաց անցուցող խալի-
շիլը չը կրնար հիւսիսային սառնամանեաց
խաւովեանց տովալ, և ոչ ալ լաւոնայի
մը կրնայ լիթուանացոյ մը կենեքը ունե-
նալ: Արդ, եթէ այսպէս է չափահաս և
զօրաւոր մարդու մը համար, որչափ ևս
առաւել պարտ է իննել տկար արարածի մը
համար որ դեռ նոր սկսած է ապրիլ, և
բնութեան դեռ ոչ մէկ խստութեան տա-
կալին վարժուած չ'է դիմանալ:

Մանուկը որ կը ծնի նորանոր տարեաց
ազդեցութեան կ'ենթարկուի, և կ'ենթարկուի
ըսել այսպէս, իւր հայրենիքը փոխելով մէկ
աշխարհէ մը ուր չալխարհ կը փոխադրուի:
Իւր մարմինը, մորթը և զգայարանը, որ
մինչև ցարդ մայրական արգանդին մէջ՝

(1) Թէպէտ Հայերէն լեզուին մէջ մա-
նուկ և տղայ, այս երկու բառերը անխափ
իրարու տեղ կը գործածուին, բայց, մենք
ուզեցինք առանձին բառերով նշանակել ինչ
որ առողջարանք կը կոչեն գաղափար
կուսիս և երկրորդ մանկութիւն:

